

Nagy János

„140 éves a debreceni gazdasági és agrár-felsőoktatás”*

Ünnepi ülés, 2008. október 2.

A debreceni gazdasági és agrár-felsőoktatás 140 éves hagyományokkal rendelkezik. A Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban található jegyzőkönyv tanúsága szerint Debrecen város akkori vezetősége, élén Csorba János polgármesterrel 1857. augusztus 31-én kezdeményezte a debreceni Országos Felsőbb Gazdasági Tanintézet alapítását. A város tanácsa 400 kataszteri hold földet ajánlott fel erre a célra, továbbá vállalta, hogy telket biztosít és felépíti az intézményt, biztosítja az oktatáshoz a Nagyerdőt, a református kollégium fűvészkertjét és fizikai szertárát. A nagylelkű felajánlásokkal szemben három kikötése volt a városnak: a felajánlott földterületet csakis gazdasági tanintézet céljára lehessen használni, három debreceni ifjú teljes ellátást élvezzen, és minden debreceni ifjú teljes tandíjmentességben részesüljön. A harmadik kikötés szerint a tanítás nyelve kizárólag magyar lehet. Az adománylevelet Szöllősy János polgármester adta ki 8 év múlva, amely egyben az intézet alapítólevele is. A helytartótanács nevében gróf Zichy Nándor hagyta jóvá. Az intézmény első épülete egy 10 000 m²-es városi telken, az akkori Ferenc téren, a mai Bem téren épült fel.

Az Országos Felsőbb Gazdasági Tanintézet első tanévnyitója 1868. október 22-én volt. Alapítása időrendben a harmadik volt az országban, de a maga nemében egyedülálló. Elsősorban a város tanácsának támogatása és a magyar nyelvű oktatás miatt. A tanintézet létesítésének célja – Papi Balogh Péter igazgató 1868 augusztusában megjelent tájékoztatója szerint: „... a gazdasági pályára készülő ifjakat, mint leendő birtoktulajdonosokat, bérnököket, magasabb képzésű gazdatiszteket, jövő hivatásukra, időszerinti tudományos szakképzéssel, a gazdaság minden ágában, úgy az elméletnek, mint a gyakorlatnak alaposan előkészíteni.” A felsőfokú tanintézet biztosította a természettudományos ismeretek oktatását, a termelési eljárások megismertetését, és mindazon közgazdasági, jogi, kereskedelmi, piaci és közigazgatási eljárások, törvények elsajátítását, amelyek meghatározzák a gazdálkodás jövedelmezőségét.

A tanintézet rendes hallgatója csak az lehetett, aki gimnáziumot vagy reáliskolát végzett és egy évi gazdasági gyakorlatot igazolt. A debreceni hallgatók ingyenes oktatásban részesültek, mások 30 koronás tandíjat fizettek. A szegényebb sorsú, példás előmenetelű és magaviseletű hallgatók tandíjkedvezményben ré-

* Elhangzott 2008. október 2-án tartott ünnepi ülésen.

szesültek vagy ösztöndíjra pályázhattak. Az oktatás célját szolgálta a tanintézet gazdasága, melynek vezetője Magyar-Kossa Károly lett. A gazdaság modern eszközzel rendelkezett, az ország egyik mintagazdasága volt. Ló- és sertésenyészte, tehenészte, juhászata volt. Az állattenyésztést, a talajművelést és a növénytermesztést magas fokon oktatták. A tanintézet gazdasága a kutatást is szolgálta. Kísérletek folytak a talajművelés helyes módjának kiválasztására. Úttörő munkának volt tekinthető a tápanyag visszapótlásának kérdése, a növényvédelmi kísérletek, továbbá azok a fajtakísérletek, amelyeknek alapján nemcsak a gazdaságban, hanem a különböző talajú tájakra javasolt fajtákat is meghatározták.

A felsőfokú gazdasági tanintézet az egész országban rendkívül népszerű volt és hamarosan szűkössnek bizonyult a Bem téri elhelyezés. 1880-ban úgy döntöttek, hogy a Fűvészkerti telken, a Református Kollégium mellett épül fel az új tanépület. Az épület formája ma is csaknem változatlan, a Fűvészkert utcai iskola, ma a Református Kollégium általános iskolája. Az igények rohamosan tovább növekedtek. Az intézmény elismertségét mutatja, hogy a hallgatók az egész Kárpát-medencéből érkeztek.

Igazi fordulatot Simonffy Imre, Debrecen polgármesterének erőfeszítései hoztak, aki 1890. május 28-án szerződést kötött az állammal, melynek értelmében felépülhetett Pallagon a minden igényt kielégítő oktatási intézmény, amelyhez tanári lakások is tartoztak. A tangazdaság akkor már mintagazdaságként működött. Az építkezés 460 ezer aranykoronába került. A szerződés értelmében Debrecen városa ezt az összeget egyedül álló módon megelőlegezte az államnak, amely 40 év alatt fizette vissza, és 1942-ben a pallagi épület a kincstár tulajdona lett. 1901 őszén a tanévnyitó már Pallagon volt.

Az intézet kiváló elméleti és gyakorlati képzést folytatott. Tanárai tudományos munkát végeztek, tankönyveket írtak, világhiállításokon vettek részt. Kiválóan szerepeltek (1890 Bécs, 1894 Szentpétervár, 1896 Millenáris, 1900 Párizs). Jóleső érzéssel olvastam, hogy Debrecen a kukorica kiállításon első díjat nyert. Jelentős számban voltak a tanárok között természettudósok, állatorvosok, többek között műszaki ismereteket és építészetet is oktattak. Az oktatás színvonalát nagymértékben növelte, hogy az oktatók tartós kiküldetésbe mehettek Franciaországba, Németországba, Ausztriába, Svájcba. A gépgyártást az USA-ban tanulmányozták. Évente kétszer hallgatói csoportok utaztak külföldre. Minden tanárnak voltak nemzetközi kapcsolatai. A tanári kar segítette többek között a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara és a Debreceni Gazdasági Egyesület munkáját. Oktatói állandó szerzői voltak neves szaklapoknak.

Darányi Ignác földművelésügyi miniszter szívének tekintette a mezőgazdasági szakoktatás fejlesztését, a debreceni tanintézetet 1906-ban akadémiai rangra emelte. Levéltári kutatások bizonyítják, hogy 1919-ben Rapaics Raymond professzor javasolta az 1912-ben alapított Tisza István Tudományegyletemmel való egyesülést, amely csak 81 év után, 2000-ben válhatott valóra. A két világháború között állandóan napirenden volt a mezőgazdaság felsőfokú fejlesztése. A mezőgazdaságtan egyetemi oktatását Bethlen István miniszterelnök is

támogatta. Véleménye szerint: „...ha van az országban egy pont, ahol a mezőgazdasági tudományokat a legfelső fokon lehet művelni, akkor az Debrecen.”

Az intézmény életében nagy minőségi fejlődést jelentett, hogy a háború után, 1953-ban a Böszörményi úton Debreceni Mezőgazdasági Akadémia néven folytathatta küldetését. 1970-ben Szarvas csatlakozásával az addig is már egyetemi képzést nyújtó intézmény Debreceni Agrártudományi Egyetemenként folytatta munkáját. Örömmel tölt el, hogy az élet úgy hozta, hogy a katonai szolgálat után ennek az első évfolyamnak a hallgatója lehettem. Az egyetemhez csatlakozott 1976-ban a karcagi Kutató Intézet, 1992-ben a nyíregyházi Kutató Központ is.

A múlt század végén bekövetkezett társadalmi és gazdasági változások átalakították a felsőoktatás szerkezetét, képzési rendszerét. Debrecenben is felmerült egy olyan nagyléptékű universitás létrehozása, amely méltó társa lehet bármely hasonló európai intézménynek. E gondolat jegyében született meg a 2000. január 1-je óta működő Debreceni Egyetem, melynek szervezeti keretében 1 karral és 2 kutatóintézettel kezdte meg működését az Agrártudományi Centrum. 2002. szeptember 1-jén alakult meg az Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar. Az integrációból adódó előnyök és a szellemi tőke halmozódásával kibővültek lehetőségeink. A Műszaki Karral kibővült centrum 2008-ban már 3 egyetemi karral és 3 kutatóintézettel büszkélkedhet. Az Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma széleskörű, nyitott, kölcsönös tudományos előnyökön alapuló kapcsolatrendszerrel tart fenn az egyetem más karaival, intézményeivel az oktatás és kutatás valamennyi területén. Az eltelt 140 év alatt létrejött egy olyan korszerű intézmény, amely mára az ország egyik legnagyobb tudományos mezőgazdasági és vidékfejlesztési központjává vált.

Tisztelettel gondolunk elődeinkre, akik létrehozták, és sokszor nehéz körülmények között is fenntartották, továbbfejlesztették a debreceni felsőfokú gazdasági és agrárképzést. E jeles évfordulón meg kell említenünk néhány akadémikusunk, professzorunk nevét, akik gazdag szellemi hagyatékukkal iskolát teremtettek: Tormay Béla, Kerpely Kálmán, Rapaics Raymund, Gulyás Antal, Arany Sándor, Csukás Zoltán, Ubrizsy Gábor, id. Manninger G. Adolf, Gönczi Iván. Igyekeztünk az év során méltón emlékezni rájuk. Tormay Béla akadémikusnak szobrot állítottunk, Kerpely Kálmán emlékszobrát ünnepségünk zárásaként avatjuk fel. Meg kell említenünk volt rektorainkat: Bencsik István, Munkácsi Ferenc, Ács Antal, Tóth József, Szász Gábor, Kozma András, Loch Jakab, Csizmazia Zoltán professzorokat, akik közül többeket körülünkben köszönhetünk. Intézményünk tudósainak arcképcsarnokából csupán néhányat említettem annak bizonyítékként, hogy ez az intézmény képes volt saját körből nevelkedett tudósokat adni az országnak és felzárkózni a hazai és az európai tudományos élvonalba.

2008-ban, az első tanévet követő 140. tanévben, oktatóink nevében ígérem, hogy mindent megteszünk azért, hogy elődeinkhez hűek és méltóak legyünk, akik a mainál sokszorta nehezebb, inségesebb időkben, töretlen hittel és szorgalommal dolgoztak a Kárpát-medence, az Alföld, a Tiszántúl gazdaságának fejlesztéséért, felemelkedéséért és az itt élők boldogulásáért.